

ANTROPONÍMIA MORISCA DE CORBERA (VALÈNCIA): 1563-1609

Salvador VERCHER LLETÍ

La vila de Corbera, al País Valencià, és la que dona nom al senyoriu homònim: Vila i Honor de Corbera o baronia de Corbera, segons els casos. També la formen els pobles de Polinyà del Xúquer, Fortaleny i Riola, el cap administratiu. El senyoriu de Corbera, des del segle XIII fins a 1580, estigué canviant de propietari, de vegades pertanyia al rei i de vegades a nobles. En 1418 Alfons el Magnànim incorporà Corbera al Reial Patrimoni, i a més a més atragué població mudéjar a la Vila: aquestos accedien així a terres al·lodials. De principi de segle XV arranca la població mudéjar de Corbera, tal volta provinent de municipis del voltant.

La població musulmana de la Vila i Honor de Corbera s'hi concentrava a Beniboquer, Benihomer i Llaurí, llocs que foren alienats del senyoriu en 1437 passant a poder de Jaume de Romaní, erigint-se així la baronia de Llaurí; i també hi eren presents a Corbera, població mixta.

Les fonts per les quals podem conèixer l'antroponímia morisca d'aquesta vila els darrers 50 anys abans de l'expulsió dels moriscos són les següents:

El *Desarmament dels moriscos* de l'any 1563¹. Aquesta font té un caràcter de vertader cens demogràfic per a tots els nous convertits del regne de València. Elaborat amb fins defensius, el desarmament recull tots els noms dels caps de família, tant dels que posseïen armes com dels que no.

«La nòmina y manifest de tots los veïns y habitants del lloch de Corbera»², de l'any 1584; impost de caire reial, el qual es pagava cada set anys. Aquesta font ofereix grans possibilitats per als estudis demogràfics car s'anoten tots els contribuïents i els exempts a causa de pobresa. En aquest any, el 1584, són 60 els contribuïents, 13 els exempts per ésser pobres, i el prevere, mossèn Francés Surbano.

El «*Libre Cappatró de la Vila y Honor de Corbera, del 1594*»³. El caràcter eminentment fiscal del llibre: fiscalitat municipal per a contribuir al pagament de la peita, i el caràcter de registre de propietat facultat als capatrons com una valuosa font per a estudiar l'antroponímia i la demografia. Si bé el caràcter fiscal podria fer-nos vacil·lar degut a l'ocultació que segur que intentarien els camperols, el fet que la peita siga la font d'ingressos més important del municipi i tractar-se de població morisca —exclosa de l'administració municipal de la Vila i Honor de Corbera— ens aparta tots els dubtes que a priori poguerem tindre.

La «Còpia dels inventaris y estimes major i menor de les terres dels moros expulsos de la villa de Corbera (...) del 12 de març de 1610»⁴. Aquest inventari es realitzà amb fins repobladors. Expulsats els moriscos deixaven una terra que calia repoblar amb camperols del mateix senyoriu. La data límit per a estudiar l'antroponímia morisca a Corbera és la del 23 i 24 d'octubre de 1609, dies en què s'efectuà el segon embarcament al port de Dénia que duria els expulsats cap al Nord d'Àfrica⁵.

I. **Els prenom masculins.** Els moriscos, cristians a la força, compten amb dos noms; l'un propi de la fe musulmana i de la seua pròpia cultura, i l'altre el nom cristià imposat per les autoritats eclesiàstiques en el moment del bateig. Els nous convertits utilitzaran en la vida quotidiana llurs noms aràbigs, però en les relacions amb la societat de cristians vells empraran el prenom cristià. Tanmateix les fonts per les quals coneguem les relacions dels moriscos són reials i municipals, així que no esmenten el nom aràbig. Nogensmenys en la veïna vila d'Alzira als capatrons de la vila de les darrerries del segle XVI es registren els moriscos amb el nom aràbig i no el cristià, així per exemple apareix Abrahim Murcí, alamí de Corbera⁶.

Els prenom més emprats al llarg del període solen ésser: Joan, Pere, Jeroni i Miquel. En 1563 el nom més nombros és el de Joan, amb 16 casos que representen el 36,3%, xifra vertaderament alta que anirà descendint fins el 1609 en què representa el 12,5%. El nom de Pere es manté en una línia més o menys fixa. En 1584 una quarta part de la població masculina adulta durà aquest nom. Jeroni també es manté més o menys estable, mentre que Miquel experimenta altibaixos, puix passa del 2,2% de 1563 al 16% de 1609.

El total de prenom diferents entre 1563 i 1609 és de 30. Així en 1563 hi ha 16 noms distints; en 1584 són 15; en 1594 el nombre és de 19; i són 15 els pertanyents a 1609.

L'advocació de la parròquia de Corbera no ha incidit de cap manera en l'antroponímia de la població. Fenomen que, per altra banda, sí es constata a les rectories de cristians vells. A principi del segle XVI el patró era Sant Cristòfol, i més tard aquesta advocació es canviaria per la dels Sants Vicents. Sols apareixen dos Cristòfols en 1609, i Vicent s'esmenta un en 1563, 1584, 1594 i dos en 1609. Com veïem està present en tot el període, però en un nombre baix.

No són gens usuals els prenom compostos; un en 1584 i dos en 1594, i ambdós estan formats pels prenom més freqüents: Miquel Joan i Pere Joan.

Quadre dels prenom masculins: 1563-1609

	1563	%	1584	%	1594	%	1609	%
JOAN	16	36,3	12	16,6	13	18,5	7	12,5
PERE	9	20,4	18	25	18	25,7	11	19,6
GERONI	4	9	8	11,1	8	11,4	6	10,7
MIQUEL	1	2,2	14	19,4	7	10	9	16
LLUÍS	2	4,5	3	4,1	3	4,2	3	5,3
BERTOMEU	1	2,2	1	1,3	1	1,4	2	3,5

	1563 %	1584 %	1594 %	1609 %
GASPAR	-	-	4 5,5	5 7,1
FRANCESC	-	-	-	1 1,4
ESTEVE	2 4,5	5 6,9	1 1,4	3 5,3
VICENT	1 2,2	1 1,3	1 1,4	2 3,5
MACIÀ	1 2,2	1 1,3	1 1,4	-
ANDREU	1 2,2	-	-	-
LLUC	1 2,2	1 1,3	1 1,4	-
BENET	1 2,2	2 2,7	2 2,8	-
SALVADOR	1 2,2	-	-	-
ANTONI	1 2,2	-	-	-
JAUME	1 2,2	-	1 1,4	2 3,5
COSME	1 2,2	-	-	1 1,7
BALTASAR	-	-	-	1 1,7
NICOLAU	-	-	-	1 1,4
MATEU	-	-	1 1,4	-
DOMINGO	-	1 1,3	-	-
BATISTE	-	-	-	2 3,5
CRISTÓFOL	-	-	-	2 3,5
LLORENS	-	1 1,3	1 1,4	-
FELIP	-	-	1 1,4	-
MARTÍ	-	1 1,3	1 1,4	1 1,7
MIQUEL JOAN	-	1 1,3	1 1,4	-
PERE JOAN	-	-	-	2 3,5

III. Els prenomns femenins. La naturalesa de la font margina l'aparició de la dona, car quan aquesta apareix és en funció de ser propietaria d'heretats i/o ser cap de família. El tipus de font ens impedeix de conèixer els antropònims femenins. Quan s'esmenta en substitució del marit difunt, la vídua pren el cognom del marit: la viuda na Gila, la viuda Morsina. De vegades junt a la paraula viuda es registra el nom i cognom del marit: la viuda de Pere Madonet.

La relació de mullers que ens apareixen en 1563 és la següent: la viuda Vermella, la viuda de Pere Madonet, la viuda de Pere Ramat, la viuda d'Antoni Janach, la viuda de Joan Galant, la viuda Morsina, la viuda de Pere Madonet, la viuda de Joan Madonet, i la viuda «bagasa».

En 1584 trobem a la viuda de Lluç Paet, la viuda de Hieroni Bolaguí, la viuda de Juan Folluix, la viuda de Miquel Madonet, menor, la viuda d'Esteve Potroque, la viuda de Juan Aruel, la viuda de Juan Fulluix, menor, la viuda de Juan Crespi, la viuda de Hieroni Veni, la viuda Gila, la viuda de Hieroni Montroy, la viuda de Juan Chochor, la viuda de Hieroni Morsí, la viuda de Pere Vermell, la viuda Galanta, la viuda Marquesa, la viuda Ramona. Totes les referències femenines sumen 16 vídues, les quals representen el 21,33% dels caps de família de l'esmentat any.

Les mencions de dones que ens aporta el capatró de la peita de l'any 1594 són: Maria Tacany muller de Pere Morçí, la viuda de Geroni Morsí, la viuda de Pere Vermell, la viuda de Lluç Payet, la viuda Gordeta, la viuda na Gila, Guisabet Masip muller de Joan Sorriba, la viuda de Geroni Veni, la viuda de Joan Llopet, i la viuda de Miquel Vermell.

Per al 1609 sols hi ha quatre mencions de mullers: Maria Tacany mare de Vicent Folluix, la viuda Aruela, la viuda Redonda, i la viuda Vaja.

III. Els cognoms. Els escrivans de l'època confonien els malnoms i/o re-noms amb els cognoms, puix superposen l'àlias al vertader cognom. Així a través del padró de riquesa de la vila d'Alzira de l'any 1579 podem veure l'esmentat fenomen, «Acen Tagarí, alias Follux, de Corbera»⁷ o també «Abduçalem Margalit, menor, fill de Azmet Margalit, alias Sorriba»⁸. El cognom Tagarí ja hi era a la vila de Corbera el 1486⁹, i de ben prompte el malnom *Folluix* substituï el cognom: així es veu a través de les lletres de justícia de Sueca, les quals esmenten en l'any 1500 Alí Follux i Sahat Follux¹⁰. A la família Tali s'associa l'àlias Dindi¹¹, el qual substituïrà el cognom; el mateix esdevé amb el cognom Sayta. Alí Sayta alias Castellano, moro de Corbera, duu aqueix renom en 1496¹², a meitat del segle XVI ja ha desaparegut tota referència al cognom Sayta en Corbera, no així en Llaurí.

En el període estudiat (1563-1609), ço és 46 anys, ens apareixen 65 cognoms diferents. Elevada xifra per a una petita comunitat camperola en la que solien haver-hi 75 caps de família en 1584¹³. Així es plasma la forta immigració que realitzà la minoria morisca. Sols 10 cognoms perviuen al llarg de les quatre cates, aquestos són: Vermell, Tacany, Potroquí, Morsí, Montroy, Moferrig, Madonet, Folluix, Bollet, Chochor; als quals malgrat no registrar-se en 1584 cap Mocarell caldria afegir-lo, puix tal volta en aqueixa data no hi hagués cap membre adult de dit llinatge. La pervivència dels cognoms que acabem d'esmentar representa un 16,9% del total de cognoms que han existit a Corbera en la segona meitat del 1500.

El fenomen migratori és dels més adequats per a adonar-nos de la següent realitat; mentre els llinatges migradors són els més «desarrelats», els que no migren, els que perviuen són els que més es ramifiquen en diverses famílies, els més antics, i els més poderosos política i econòmicament, salvant excepcions. Per exemple Miquel Joan Romero era el major contribuïent en 1594. Al segle XV, concretament el 1462¹⁴, ja són presents els Vermell, Choxor, Crespi, Morsí, Mocarell, Lopo, i Mandonet, els quals es mantindran en la segona meitat de la següent centúria.

Els cognoms més arrelats, i conseqüentment més ramificats en distintes famílies, i en importància numèrica dintre la societat morisca són presentats en el següent quadre:

	1563	1584	1594	1609
BOYET	3,8%	1,3%	1,3%	1,6%
CHOCOR	3,8%	4,0%	6,9%	8,0%
FOLLUIX	3,8%	6,6%	4,1%	6,4%
MADONET	13,4%	6,6%	6,9%	4,8%
MOFERRIG	3,8%	4,0%	4,1%	1,6%
MORSI	11,5%	4,0%	5,5%	9,6%
PATROQUI	3,8%	2,6%	4,1%	4,8%
VERMELL	3,8%	6,6%	6,9%	8,0%

Altra característica que no hem de perdre de vista és la marginalitat social dels moriscos, marginalitat, és clar, dintre del marc de la societat de cristians vells; car són exclosos d'ocupar oficis en el municipi de la Vila i Honor de Corbera. La marginalitat social durà a la impossibilitat de celebració de matrimonis mixtes entre cristians vells i nous, fenomen que conduirà l'endogamia del grup; i es manifestarà en l'existència d'una sèrie de cognoms moriscos que seran els mateixos en un àmbit més o menys reduït. A la comarca de la Ribera del Xúquer trobem cognoms moriscos comuns a poblacions veïnes a Corbera que també existeixen al nostre poble: Lopo, Sorriba, Pardal, Bolluix, Onquí¹⁵, Dindi¹⁶, s'hi troben a Alzira, Alazrach, Boyet, Mofferrig a Benimodo¹⁷, Querfí i Tagarí a Carlet¹⁸, i sobretot és clara la influència de la baronia de Llaurí amb els seus llocs Benihomer i Benibuquer amb cognoms com Castellano, Toret, Crespi, Lazarach, Vajo, Madonet i Ramat.

Quadre dels cognoms moriscos de Corbera (1563-1609)

	1563	1584	1594	1609
ABIB	-	-	1	-
ARAUEL	1	2	3	3
AYET	1	-	-	-
AXAXET	-	-	-	3
BAGAS	-	1	1	2
BALLÉS (BALLEIX)	-	2	1	1
BOLAĞUI	-	1	1	1
BOLAIX	-	1	-	-
BOLLUIX	-	-	1	-
BOYET	2	1	1	1
CABES	1	1	1	-
CALBET	-	-	-	1
CANTAVELLA	-	-	-	1
CAPO	-	1	-	-
CARBONELL	-	1	1	-
CARROS	-	1	1	1
CASTELLANO	1	-	-	-
COÇOCH	2	-	-	-
CHAAN (JAHAN)	1	2	3	-
CHACNACH (JANACH)	2	2	1	-
CHOQUET	-	-	-	1
CHOCHOR	2	3	5	5
CRESPI	1	1	-	-
DARDAHUIS	-	-	1	1
DINDI	-	1	1	-
FEGI	-	1	2	-
FOLLUIX	2	5	3	4
FON	1	-	-	-
FUSTER	-	1	-	-

	1563	1584	1594	1609
GALANT	1	2	1	-
GIL	-	1	1	-
LAGAIX	1	-	-	-
LAZARRACH	-	-	-	1
LLOPO (LLOPET)	2	2	2	-
MADONET	7	5	5	3
MARQUES	-	1	-	-
MELIQUES	-	-	1	2
MERINO	-	1	-	-
MOCARELL	1	-	2	1
MOFERRIG	2	3	3	1
MONTROY	1	1	1	2
MORSI	6	3	4	6
MUSA	1	-	-	-
ONQUI	-	1	1	2
PAET	3	1	-	-
PARDAL	-	1	2	3
PATROQUE/I	2	2	3	3
PAYET	-	-	1	-
QUERFE/I	-	-	-	1
RAMAT	1	-	-	-
REDONDO	-	1	1	1
ROGET	1	1	-	-
ROMERO	-	1	1	-
SACAYO	-	1	1	-
SAGUNTI	-	1	1	-
SANTELMO (SENTARMO)	-	1	1	-
SEGUAT/R	1	1	-	-
SORRIBA	-	1	1	1
TACANY	1	1	1	-
TAYBO	-	1	1	-
TORET	-	1	-	-
VAJO	-	1	-	1
VENI	-	1	1	-
VERMELL	2	5	5	5
XAGUAR	-	1	3	2

IV. **Renoms.** La funció del renom és la d'especificar la persona, individualitzar-la front a altres que tenen el mateix prenom i cognom. Per això vegem com aquest fenomen envolta al llinatge Madonet: sobretot en 1594, aquest llinatge tindrà diversos renoms per a individualitzar els seus membres o branques.

El renom és de vegades un prenom: Joan Madonet Lluç; esmentant-se inclús la filiació, Pere Chochor fill de Joan; o també el segon cognom, Joan Madonet Vajo, Pere Madonet Zenequí. Els aspectes físics solen servir bastant per a esdevindre en malnom: Lluís Vermell lo sord, Miquel Madonet lo blanc.

1. Arxiu del Regne de València, (A.R.V.) *Real Ll. 562 (II)* fols. 679-68 v.
2. A.R.V. *Mestre Racional* exp. 2.806. A efecte de realitzar els càlculs hem exclòs al prevere per considerar-lo aliè a la comunitat morisca.
3. Arxiu de la Vila i Honor de Corbera, (A.V.H.C.) *Libre Cappatró...*, en inventari.
4. A.R.V. *Mestre Racional*, exp. 10.034.
5. LAPEYRE, H.: *Geografia de la España morisca*, València, 1986, Alfons el Magnànim, pàg. 73-75. Després de l'expulsió hem constatat la presència de dos petits moriscos a Polinyà del Xúquer: es tracta de Vicent Osset i d'Àngela, els quals contragueren matrimoni en 1627 (Arxiu Parroquial de Polinyà, *Quinque Libri I*, any 1627, fol. 299). Seria un estudi molt interessant realitzar l'arbre genealògic d'aquesta família de moriscos i veure si actualment a Polinyà existeixen descendents dels Osset.
6. Arxiu Municipal d'Alzira, (A.M.A.) *Padró de Riquesa, any 1579* sig. I.220/17 fol. 224.
7. *Ibidem* fol. 348.
8. *Ibidem* fol. 368.
9. A.R.V. *Batlia Ll. 1158*, fol. 174v-175.
10. A.M. Sueca *Llibres judicialis de la Cort del Justícia. Lletres, any 1500* n. 25, fol. 35v.
11. PINILLA PÉREZ DE TUDELA, R.: «Crisis tras las Germanías en la moreria de Alzira a través de los impuestos reales (1500-1536)». *Al-Gezira*, 3, Alzira, 1987, pàg. 127.
12. A.M. Sueca *Llibres judicials de la cort del Justícia. Lletres, any 1496*, sig. 176.
13. A.R.V. *Mestre Racional* exp. 2.806. En 1584 la nòmina del morabatí esmenta 75 caps de família a més a més del rector.
14. A.R.V. *Mestre Racional* exp. 2.800.
15. PERIS ALBENTOSA, T.: *Privilegiados, marginados y campesinos. La estructura social de la propiedad en Alzira en 1580*. Alzira, 1988, Ajuntament, pàg. 195-196.
16. PINILLA PÉREZ DE TUDELA, R.: *Op. cit.* pàg. 121-132.
17. VINCENT, B.: «Les morisques et leurs prénoms chrétiens». *Les morisques et leur temps*. Table ronde internationale, 4-7 juillet, 1981, Montpellier, pàg. 66-67.
18. A.R.V., *Real, Llibre 562 (I)* fol. 201-207.